

УДК 81'25:004.8:378:174

Альберт Новацький

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКУ ПРАКТИКУ ТА ОСВІТУ: ЕТИЧНИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ ВИМІР

Анотація. У статті розглядається інтеграція штучного інтелекту в перекладацьку практику та освіту. Автор аналізує трансформацію ролі перекладача, який поєднує мовну, технологічну та етичну компетенції. Підкреслюється, що ШІ не замінює людину, а створює нову форму співпраці між перекладачем і технологією, важливу для підготовки польсько-українських фахівців.

Ключові слова: штучний інтелект, машинний переклад, освіта перекладачів, перекладацька компетентність, етика перекладу.

Інформація про автора: Альберт Новацький, доктор філософії, завідувач Колегіуму прикладної лінгвістики Люблінського Католицького університету Івана Павла II, співробітник Кафедри російської, української та білоруської літератур Інституту літературознавства, Факультет гуманітарних наук ЛКУ.

Електронна адреса: albert.nowacki@kul.pl

Albert Nowacki

INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO TRANSLATION PRACTICE AND EDUCATION: ETHICAL AND PROFESSIONAL DIMENSIONS

Abstract. The article examines the integration of artificial intelligence (AI) into translation practice and translator education. It analyzes the evolution of translation theories from linguistic to hybrid human-machine models, emphasizing the growing importance of technological, analytical, and ethical competences. The study highlights how AI tools, such as machine translation and CAT systems, influence the translator's professional identity and ethical responsibility. It argues that AI does not replace hu-

man creativity but transforms translation into a collaborative process between human intellect and technology. Special attention is given to translator training in the Polish–Ukrainian context, where hybrid competence combining linguistic sensitivity, intercultural awareness, and digital literacy is essential for the modern translation profession. The article explores the integration of artificial intelligence into translator education and practice, emphasizing the necessity of a hybrid competence model that combines humanistic sensitivity with digital skills. Particular attention is paid to post-editing, understood as critical revision of machine-generated texts with recognition of semantic, stylistic, and pragmatic deviations. The training process highlights intercultural and linguistic awareness, especially in the Polish–Ukrainian context, where language proximity may cause semantic interference and subtle translation errors. Practical scenarios include parallel text analysis, glossary building with CAT tools, simulation of real translation projects, and ethical discussions on the risks of uncritical machine use. The proposed approach prepares graduates for the demands of the contemporary translation market, where human translators act not only as linguistic operators but also as analysts, editors, and mediators between cultures and technologies. AI and CAT tools are thus framed not as a threat but as an extension of translators' cognitive and creative capacities. Translator education is therefore redefined as a space of human-technology interaction, maintaining human agency as the core of meaning-making.

Key words: artificial intelligence, machine translation, translator education, translation competence, translation ethics.

Information about author: Dr Albert Nowacki, Coordinator of the College of Applied Linguistics at the John Paul II Catholic University of Lublin, Assistant Professor at the Department of Russian, Ukrainian and Belarusian Literature, Institute of Literature, Faculty of Humanities, John Paul II Catholic University of Lublin.

E-mail: albert.nowacki@kul.pl

Albert Nowacki

INTEGRACJA SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W PRAKTYCE I EDUKACJI TRANSLATORSKIEJ: WYMIAR ETYCZNY I ZAWODOWY

Abstrakt. Artykuł analizuje integrację sztucznej inteligencji z praktyką i edukacją translatorską. Autor wskazuje na przemiany w roli tłumacza, który łączy kompetencje językowe, technologiczne i etyczne. Podkreśla, że sztuczna inteligencja

nie zastępuje człowieka, lecz tworzy nowy model współpracy między tłumaczem a technologią, szczególnie istotny w kształceniu tłumaczy polsko-ukraińskich.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, tłumaczenie maszynowe, edukacja tłumaczy, kompetencja translatorska, etyka przekładu

Nota o autorze: dr Albert Nowacki, Koordynator Kolegium Lingwistyki Stosowanej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, adiunkt w Katedrze Literatury Rosyjskiej, Ukraińskiej i Białoruskiej Instytutu Literatury, Wydział Nauk Humanistycznych KUL.

E-mail: albert.nowacki@kul.pl

У сучасному філологічному дискурсі переклад дедалі частіше розглядається не лише як лінгвістичний чи культурний феномен, а як міждисциплінарна діяльність, що поєднує мовознавство, когнітивістику, інформатику та етику. Стрімкий розвиток цифрових технологій, особливо систем машинного перекладу та штучного інтелекту, істотно трансформує характер перекладацької практики, зумовлюючи необхідність переосмислення традиційних моделей перекладацької компетентності.

З одного боку, штучний інтелект відкриває нові можливості для ефективної комунікації між культурами, прискорює процес перекладу та розширює доступ до мовних ресурсів. З іншого боку, він створює нові виклики – пов'язані з етичною відповідальністю перекладача, ризиком втрати творчої автономії та потребою у формуванні цифрової грамотності.

Отже, постає проблема інтеграції технологічних інструментів у перекладацьку діяльність у такий спосіб, щоб зберегти гуманістичну сутність перекладу як акту міжкультурного посередництва. Наукове осмислення цього питання має не лише теоретичне, а й практичне значення: воно безпосередньо впливає на підготовку майбутніх перекладачів, розробку освітніх програм і визначення професійних стандартів у галузі перекладу в умовах цифрової доби.

Якщо спробувати якнайточніше окреслити сучасну епоху, у якій ми живемо, то, видається, цілком слушно назвати її добою глобалізації. Вона присутня майже в усіх сферах людського життя. Загалом можна стверджувати, що весь сучасний світ піддається різноманітним гло-

балізаційним процесам і певною мірою впливає на економічний стан держав, суспільств, а також окремої людини. Глобалізація – це процес, який створює великі шанси для всіх, хто бере у ньому участь, проте водночас може породжувати й серйозні загрози¹. На думку одного з найвідоміших британських соціологів – Ентоні Гідденса, глобалізація є складним комплексом процесів, що часто діють у протилежних напрямках, спричиняючи виникнення конфліктів, розколів та нових форм соціальної стратифікації. Тому, наприклад, відродження локальних націоналізмів і наголошення локальної ідентичності безпосередньо пов'язані з глобальними впливами, яким вони протистоять². Е. Гідденс також підкреслює інтенсифікацію соціальних взаємин у глобальному масштабі, які поєднують віддалені регіони, нівелюючи просторові та часові обмеження³. І справді, протягом останніх десятиліть ми спостерігаємо масштабні зміни у світі: виникло чимало нових держав, а ринок праці суттєво розширився та набув міжнародного характеру. Саме ці трансформації зумовили зростання потреби в міжкультурній комунікації, адже взаємодія між представниками різних країн стала невід'ємною складовою сучасної реальності⁴. Унаслідок цього підвищується попит на фахівців, які володіють іноземними мовами. Якщо раніше знання мов уважалося рідкісною перевагою, то сьогодні воно є необхідною передумовою успішної професійної діяльності.

У контексті глобалізаційних процесів особливої ваги набуває питання міжкультурної взаємодії, адже ефективне спілкування між представниками різних культур і мовних спільнот стає необхідною умовою сучасного світу. У цьому зв'язку знання іноземних мов та здатність адекватно передавати зміст повідомлення іншою мовою постають не лише як професійна компетенція, а й як один із ключових чинників міжкультурного порозуміння. Саме тому поняття перекладу виходить за межі суто лінгвістичного явища і розглядається як важливий інструмент культур-

1 Поп. E. Polak, *Globalizacja a zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne*, Warszawa 2009, с. 7.

2 Див.: A. Giddens, *Runaway World: How Globalisation is Reshaping*, York 2000, с. 24-37.

3 Див.: A. Giddens, *The Globalizing of Modernity*, [В:] *The Global Transformations Reader*, ред. D. Held, A. McGrew, Cambridge 2003, с. 60-65.

4 Більше про це див.: Y. N. Harari, *Nexus. Krótka historia informacji. Od epoki kamienia do sztucznej inteligencji*, Kraków 2024.

ного посередництва. Щоб глибше усвідомити його роль, розглянемо детальніше, що ж таке переклад і якими є його основні характеристики.

Переклад – це насамперед засіб комунікації між народами, адже саме потреба у спілкуванні зумовила його існування. Відповідно до визначення Джона Кетфорда, переклад – це процес заміни текстового матеріалу однієї мови (мови-джерела) рівноцінним текстовим матеріалом іншої мови (цільової мови)¹. Концепція перекладу, розроблена британським лінгвістом, ґрунтується на структурно-лінгвістичному підході, відповідно до якого переклад розглядається насамперед як лінгвістичне явище. Учений вважав, що переклад є процесом заміни текстового матеріалу однієї мови еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови, тобто актом мовної кореляції між двома системами. Основним завданням перекладача, за Кетфордом, є відтворення в тексті перекладу таких одиниць, які функціонально відповідають одиницям оригіналу, навіть якщо вони не є формально ідентичними.

Одним із центральних понять його теорії є еквівалентність, що може виявлятися на різних рівнях – від лексичного до граматичного й текстового. Кетфорд підкреслював, що повна еквівалентність між мовами є неможливою, адже жодні дві мови не мають абсолютної структурної відповідності. Тому переклад завжди передбачає зміщення (*shift*) – тобто перехід від однієї мовної категорії до іншої з метою збереження комунікативного ефекту висловлення².

Важливою особливістю підходу Кетфорда є його спроба формалізувати процес перекладу, виокремивши об'єктивні лінгвістичні параметри аналізу. Завдяки цьому він розглядає переклад не як інтуїтивне мистецтво, а як системну міжмовну операцію, яку можна описати за допомогою наукових методів лінгвістики. Саме ця ідея стала підґрунтям для подальшого розвитку лінгвістичних теорій перекладу другої половини ХХ століття.

У своїй праці *A Textbook of Translation* Пітер Ньюмарк пропонує комплексне бачення перекладу, поєднуючи його науковий, практичний та мистецький аспекти. Учений наголошує, що переклад неможливо звести лише до лінгвістичних операцій, адже він передбачає та-

1 C. J. Catford, *A Linguistic Theory of Translation*, Oxford 1965, с. 20.

2 Там само.

кож інтерпретацію змісту, контексту та прагматичних намірів автора. На думку Ньюмарка, перекладач виступає не просто посередником між двома мовами, а аналітиком і творцем, який має здатність критично оцінювати текст оригіналу, робити свідомий вибір між варіантами і зберігати баланс між точністю та природністю викладу¹.

Центральне місце у його концепції займає розрізнення між комунікативним та семантичним перекладом. Семантичний переклад зосереджується на максимально точному передаванні смислового змісту оригіналу, навіть якщо це ускладнює сприйняття тексту реципієнтом. Натомість комунікативний переклад орієнтований на ефект сприйняття, тобто прагне викликати в читача цільового тексту ті самі реакції, що й в читача тексту оригінального. Таким чином, перекладач має обрати стратегію, яка найповніше відповідає меті комунікації та типу тексту.

Ньюмарк також підкреслює важливість культурного контексту перекладу, стверджуючи, що мова невіддільна від культури, яку вона репрезентує. Тому адекватний переклад вимагає не лише мовної, а й культурної компетентності. Учений наголошує, що “досконалий переклад” не існує, але прагнення до максимальної адекватності є тим, що визначає професіоналізм перекладача.

Таким чином, у концепції Ньюмарка переклад постає як інтегрована діяльність, у якій поєднуються науковий аналіз, практичне володіння мовою та творча інтерпретація. Його підхід значною мірою збагатив сучасну перекладознавчу думку, зробивши акцент на динамічній взаємодії між текстом, автором і реципієнтом².

Дослідження Кетфорда, Ньюмарка, а також інших видатних мовознавців, сформували підґрунтя для класичних лінгвістичних і комунікативних теорій перекладу, однак сучасна доба ставить перед перекладознавством нові виклики. У світі, що постійно змінюється під впливом глобалізаційних процесів і стрімкого технологічного прогресу, змінюється і сам характер перекладацької діяльності. Сьогодні переклад дедалі частіше постає не лише як результат людської творчості, а й як процес, у якому людина взаємодіє з машиною.

1 P. Newmark, *A Textbook of Translation*, Shanghai 1988, с. 6.

2 Пор. Там само, с. 39-41.

Збільшення обсягів міжнародної комунікації, розвиток цифрових платформ і зростання попиту на швидкий обмін інформацією призвели до активного впровадження машинного перекладу та модулів штучного інтелекту (*Artificial Intelligence, AI*) у перекладацьку практику. У цьому контексті варто пригадати слова польського поета Збігнева Герберта, який у своєму вірші *Шахи*, поміщеному в збірнику *Епілог бурі*, писав, що “коли розум засинає, прокидаються машини”¹. Хоч ця поетична метафора мала радше катастрофічний відтінок, вона набуває особливої актуальності в наш час, коли справді “прокидаються машини” – і це пробудження виявляється у вражаючому розвитку технологій штучного інтелекту.

Саме тому сучасна перекладознавча думка дедалі частіше зосереджується на питанні співіснування людини і технології в процесі перекладу, намагаючись визначити нові межі професійної компетентності перекладача, етичні аспекти автоматизації та потенціал синергії між людською інтуїцією і машинною точністю.

У контексті активного розвитку штучного інтелекту та машинного перекладу дедалі важливішою стає проблема співіснування людської та комп’ютерної участі у процесі перекладу. Саме в цій площині сучасна перекладознавча практика все частіше досліджує поєднання людського інтелекту та технологій. Переклади, виконані людиною за допомогою комп’ютера, а також переклади, створені виключно автоматично, стають темою, яка привертає все більшу увагу серед науковців і практиків перекладу. Для потреб цієї статті обидва види ми будемо називати комп’ютерними перекладами.

Завдяки стрімкому розвитку технологій протягом останніх двадцяти років ХХІ століття якість таких перекладів значно покращилася й нині вважається задовільною, особливо у сфері спеціалізованого перекладу. Таким чином, сучасний переклад уже не обмежується лише творчою діяльністю людини, а поступово перетворюється на системну взаємодію між перекладачем і технологіями, що відкриває нові перспективи та виклики для перекладацької професії.

1 Z. Herbert, *Szachy*, [в:] Z. Herbert, *Epilog burzy*, Warszawa 2021, с. 37.

Комп'ютерні переклади охоплюють кілька різних форм технологічного супроводу процесу трансляції. До найважливіших належать машинний переклад (польськ. *tłumaczenia maszynowe*, англ. *machine translation*, MT), комп'ютерно-підтримуваний переклад (польськ. *tłumaczenia wspomagane komputerowo*, англ. *computer-assisted translation*, CAT) та комп'ютерно-підтримуваний переклад з інтеграцією машинного перекладу (польськ. *tłumaczenia wspomagane komputerowo z wykorzystaniem systemów tłumaczenia maszynowego*, англ. *MT-assisted TM translation*)¹.

У випадку машинного перекладу весь процес створення тексту цільовою мовою виконує комп'ютер, часто званий транслятором, який замінює людину у генерації перекладу. Найвідомішими прикладами таких систем є Google Translate та DeepL, дещо менш популярні – це також Microsoft Translator, SYSTRAN Translate чи Weglot.

Натомість у комп'ютерно-підтримуваному перекладі головну роль відіграє людський перекладач, що використовує спеціалізоване програмне забезпечення (т. зв. CAT-інструменти) для оптимізації своєї роботи. У цій моделі комп'ютер виконує допоміжну функцію, зменшуючи обсяг рутинних завдань та сприяючи перенесенню даних із тексту-джерела до тексту перекладу, наприклад через автоматичне копіювання чисел чи певних фрагментів тексту (автозаповнення). Прикладом популярного програмного забезпечення такого типу є німецька програма Trados, програма угорського виробництва MemoQ чи система польського виробництва LivoLink².

Найсучаснішою формою є комп'ютерно-підтримуваний переклад із відображенням результатів машинного перекладу, що поєднує характеристики обох попередніх методів. Такі системи інтегрують повноцінний машинний переклад із інтерактивною роботою перекладача, дозволяючи ефективно використовувати обидва підходи одночасно. Прикладом такого рішення є Matecat, який надає можли-

1 M. Eckstein, R. Sosnowski, *Komputer w pracy tłumacza. Praktyczny poradnik*, Kraków 2004, с. 73–78.

2 Див. О. Witczak, *Tłumacze kontra maszyny, czyli o tłumaczeniu wspomagany komputerowo*, [в:] *Tłumacz – praktyczne aspekty zawodu*, ред. В. Whyatt і ін., Poznań 2016, с. 206–207.

вість одночасного використання автоматичних підказок машини та контролю за перекладом людиною¹.

Сьогодні запит на застосунки для автоматизованого перекладу постійно зростає, особливо якщо йдеться про переклад Інтернет-контенту. Розробники такого програмного забезпечення постійно вдосконалюють свої системи перекладу, а більшість із них є доступна для користування навіть безоплатно. Це, у свою чергу, створює додаткові проблеми – їх починають використовувати не тільки професійні перекладачі, але також початкуючі перекладачі, а навіть студенти філології та прикладної лінгвістики. Уже в 2006 році Гарольд Сомерс, Федеріко Гаспарі та Ана Ніньо помітили, що багато студентів, які вивчають іноземні мови, використовували безкоштовні засоби для перекладу, створюючи таким чином курсові роботи, що мають ознаки плагиату². Варто наголосити на тому, що особливо студенти перших курсів не усвідомлюють, що результат машинного перекладу може бути далеко не досконалим.

З одного боку, поява безкоштовних онлайн-інструментів для перекладу сприяє демократизації доступу до знань і мовної інформації. Вони значно полегшують комунікацію між представниками різних культур, дають змогу швидко отримати загальне розуміння змісту тексту іноземною мовою та виконують важливу функцію навчального ресурсу. Проте, з іншого боку, надмірне покладання на машинний переклад може призводити до спрощення мислення, втрати навичок критичного аналізу тексту та зниження мотивації до самостійного опанування іноземної мови.

Ще однією проблемою є відсутність у користувачів – особливо серед початківців і студентів – достатнього рівня перекладацької компетенції, необхідної для критичної оцінки результатів, запропонованих системою. Нерідко такі тексти сприймаються як повністю

1 Більше інформації див.: Ł. Bogucki, *Tłumaczenia wspomagane komputerowo*, Warszawa 2009.

2 H. I. Somers, F. Gaspari, A. Niño, *Detecting inappropriate use of free online machine translation by language students – a special case of plagiarism detection*, w: Proceedings of the 11th Annual Conference of the European Association for Machine Translation, ред. V. Hansen, B. Maegaard, Oslo 2006, с. 2, <https://aclanthology.org/2006.eamt-1.6.pdf>.

достовірні, без урахування можливих граматичних, стилістичних або прагматичних відхилень. Це створює ризик поширення помилкових перекладів і знижує якість академічних або професійних робіт.

Варто також зазначити, що автоматизовані системи перекладу, хоч і демонструють дедалі кращі результати, усе ще залишаються обмеженими у здатності адекватно передавати культурні, емоційні та контекстуальні нюанси мови. Як наголошують сучасні дослідники, жодна машина поки що не здатна повністю замінити людську інтерпретацію тексту, оскільки процес перекладу передбачає не лише механічне перенесення значення, а й розуміння намірів автора, культурного підтексту та комунікативної мети¹.

Таким чином, зростання популярності автоматизованих перекладацьких інструментів вимагає перегляду ролі перекладача у сучасному світі. Від фахівця сьогодні очікується не лише вміння працювати з текстом, а й здатність ефективно використовувати технологічні ресурси, критично оцінюючи їхні результати. Саме тому інтеграція штучного інтелекту та перекладацької практики стає не лише технічним викликом, але й питанням професійної етики та відповідальності.

У відповідь на ці виклики межі традиційної моделі перекладача зазнають трансформації. Сучасний фахівець уже не може обмежуватися лише мовною компетенцією та знанням культурного контексту – йому необхідно також активно опанувати цифрову грамотність, навички речового промптингу, вміння оцінювати результати машинного перекладу та вміти здійснювати постредагування (*post-editing*). Крім того, виникає потреба в етичних компетенціях: перекладач має розуміти, де і як доречно використати інструменти ШІ, і в яких випадках їх застосування може суперечити академічним чи професійним стандартам.

Така трансформація концепції перекладацької компетенції вже активно обговорюється в сучасних дослідженнях. Наприклад, в одній із своїх статей Фернандо Прієто Рамос оновлює традиційні моделі

1 А. М. Moneus, Y. Sahari, *Artificial intelligence and human translation: A contrastive study based on legal texts*, "Heliyon" 2024, № 10, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28106>.

компетентності перекладача, враховуючи цифровий контекст і технологічні виклики¹. На думку вченого, сучасний перекладач перетворюється з “виробника тексту” на медіатора між людиною та машиною, який не лише редагує переклад, але й критично оцінює ступінь його достовірності та адекватності. У нових моделях компетенцій, запропонованих дослідником, до традиційних складових (мовна, міжкультурна, текстова, дослідницька) додаються технологічна та етична компетенції, що мають вирішальне значення у цифрову добу². Технологічна компетенція включає такі вміння:

- роботу з CAT-інструментами (Trados, Smartcat, Memsource);
- інтеграцію машинного перекладу (MT) у процес перекладу;
- використання інструментів штучного інтелекту, зокрема мовних моделей (GPT, DeepL Write) для генерації варіантів перекладу, глосаріїв чи пояснень контексту;
- застосування програм для автоматичної перевірки якості перекладу (quality assurance tools), таких як Verifika чи Xbench.

З іншого боку стрімке поширення перекладу на основі нейронних мереж (NMT) вимагає від перекладача не лише технічної компетентності, а й аналітичного мислення, тобто уміння розпізнавати системні помилки III, стилістичні відхилення та прагматичні невідповідності³. Особливо уваги заслуговує також етичний вимір перекладацької діяльності. Як підкреслюють згадувані вже Г. Сомерс, Ф. Гаспарі та А. Ніньо, зловживання автоматизованими інструментами, особливо у навчальному середовищі, може призводити до порушення академічної доброчесності, зокрема у випадках, коли студенти використовують машинний переклад без відповідного редагування або посилання на джерело⁴.

1 F. Prieto Ramos, *Revisiting translator competence in the age of artificial intelligence: the case of legal and institutional translation*, “The Interpreter and Translator Trainer” 2024, вип. 18, № 2, с. 149.

2 Там само, с. 158.

3 M. Chen, *Trust, understanding, and machine translation: the task of translation and the responsibility of the translator*, “AI & Society” 2023, вип. 39, 2307-2318, <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-023-01681-6>.

4 H. I. Somers, F. Gaspari, A. Niño, цит. праця.

Таким чином, сучасний перекладач має поєднувати у своїй діяльності лінгвістичну точність, культурну чутливість, цифрову компетентність і етичну відповідальність. Його роль дедалі більше нагадує роль куратора смислів, який забезпечує баланс між ефективністю технологій і гуманістичним виміром комунікації. Майбутнє перекладацької професії залежить не від того, чи замінить машина людину, а від того, як людина навчиться співпрацювати з машиною, зберігаючи власну творчу автономію¹.

У контексті інтенсивних контактів між Польщею та Україною, особливо після 2022 року, постійно зростає попит на кваліфікованих польсько-українських перекладачів. Сучасні освітні програми повинні відповідати не лише традиційним мовним та культурним вимогам, а й викликам, пов'язаним з технологічним прогресом та використанням штучного інтелекту в процесі перекладу.

Університети, такі як Люблінський католицький університет Івана Павла II, Варшавський університет, Ягеллонський університет та деякі інші польські ВНЗ пропонують програми, що готують студентів до професії перекладача, зокрема в галузі юридичного, економічного та медіа-перекладу з/на українську мову. Ці програми включають вивчення спеціалізованої термінології та практичні аспекти роботи перекладача, зокрема й присяжного перекладача.

Процес навчання має інтегрувати три ключові компоненти: мовно-культурну компетенцію, технологічну компетенцію та етичну компетенцію. Мовно-культурна компетенція включає глибоке розуміння мовних структур обох мов та соціокультурних контекстів, що впливають на інтерпретацію та передачу значень. Технологічна компетенція передбачає вміння використовувати інструменти комп'ютерного

1 Поп.: M. Łukasik, *The Future of the Translation Profession in the Era of Artificial Intelligence. Survey Results from Polish Translators, Translation Trainers, and Students of Translation*, "Lublin Studies in Modern Languages and Literature" 2024, вип. 48, № 3, с. 25-39. Див. також: F. Constantin, A.-M. Pop, M.-A. Sim, *Human Intelligence and Artificial Intelligence in Professional Translations – Redesigning the Translator Profession*, [Б.] *Strategic Innovative Marketing and Tourism*, ред. A. Kavoura, T. Borges-Tiago, F. Tiago, Springer 2023, с. 239-247; M. A. Jiménez-Crespo, *Human-Centered AI and the Future of Translation Technologies: What Professionals Think About Control and Autonomy in the AI Era*, "Information" 2025, вип. 16, № 387, <https://doi.org/10.3390/info16050387>.

перекладу, такі як Trados, MemoQ, Smartcat, а також модулі штучного інтелекту, як-от DeepL, ChatGPT, Claude, як підтримку процесу перекладу, а не його заміну. Етична компетенція полягає в усвідомленні меж використання автоматичних інструментів та розумінні принципів академічної відповідальності.

Сучасне навчання перекладачів повинно орієнтуватися на гібридну модель перекладацької компетенції, яка поєднує традиційну гуманістичну чутливість з цифровою спритністю. Цей підхід дозволяє краще підготувати студентів до сучасного ринку праці та розвивати в них усвідомлення того, що технологія не замінює перекладача, а розширює його пізнавальні та творчі можливості. Як уже згадувалося, особлива увага приділяється також практиці постредагування (*post-editing*) – критичному опрацюванню текстів, створених автоматично, із розпізнаванням семантичних, стилістичних та прагматичних відхилень.

Ключовим компонентом навчання залишається розвиток міжкультурної та лінгвістичної компетентності. Для польсько-українського перекладу особливо важливо враховувати близькість мов, семантичні інтерференції та можливі оми у передачі змісту, що можуть призводити до тонких, але критично важливих помилок. У практичних заняттях студенти аналізують приклади помилок машинного перекладу, порівнюють їх із власними версіями текстів і формують навички самостійного прийняття рішень щодо найбільш адекватного варіанту перекладу.

Практичні заняття можуть включати такі сценарії:

Аналіз паралельних текстів: студенти порівнюють переклади, згенеровані машиною, з авторським перекладом, визначають помилки та пропонують корекції. Це дозволяє формувати критичне мислення та розвивати навички міжкультурної адаптації тексту.

Створення глосаріїв і термінологічних баз: використання CAT-інструментів дозволяє студентам накопичувати та організовувати терміни, що особливо важливо у спеціалізованих галузях, таких як юридичний, медичний або технічний переклад.

Моделювання реальних проєктів перекладу: студенти виконують завдання у форматі «клієнт–перекладач», де частину тексту обробляє

машина, а частину – студент. Це відпрацьовує навички співпраці людини і технології та навчання постредагуванню в умовах обмеженого часу.

Оцінка якості перекладу та етичні дискусії: студенти обговорюють ситуації, коли автоматичний переклад може призвести до непорозуміння або порушення академічної доброчесності, формуючи усвідомлення етичної відповідальності перекладача.

Особлива увага приділяється розвитку гібридної компетентності, що об'єднує лінгвістичні знання, міжкультурну чутливість та цифрові навички. Студенти навчаються визначати, коли технологія може слугувати допоміжним інструментом, а коли її використання вимагає ретельного нагляду, постредагування та критичної оцінки. Таким чином, перекладач формується не лише як оператор технології, а як медіатор між людиною і машиною, здатний забезпечити високу якість перекладу при одночасному збереженні творчої автономії.

Застосування подібних практичних підходів у навчанні забезпечує випускників, готових до роботи в сучасному міжнародному середовищі, де швидкість обміну інформацією, потреба у точності та міжкультурна комунікація поєднуються з технологічними інноваціями. Це також сприяє розвитку у студентів усвідомлення, що штучний інтелект і CAT-інструменти не замінюють перекладача, а розширюють його можливості для аналітичної та творчої роботи.

Як ми мали змогу побачити, сучасна перекладацька діяльність перебуває на перетині гуманістичної традиції та технологічних інновацій. Інтеграція штучного інтелекту в перекладацьку практику не є загрозою для професії перекладача, а радше стимулом для її переосмислення. Людський перекладач дедалі частіше постає не лише як виконавець мовної операції, а як аналітик, редактор і медіатор між культурою, мовою та технологією. Водночас використання інструментів штучного інтелекту вимагає розвитку нових компетенцій – технологічної, аналітичної та етичної. Саме баланс між технічною ефективністю й гуманістичною відповідальністю визначатиме майбутнє перекладу як професії.

Освіта перекладачів має реагувати на ці зміни, формуючи гібридну модель компетентності, яка поєднує глибоке розуміння мовно-

культурного контексту з умінням критично оцінювати результати машинного перекладу. У цьому сенсі переклад у XXI столітті перетворюється на спільний простір взаємодії людини і технології, у якому саме людина зберігає провідну роль творця смислу.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES)

1. Polak, E. (2009). *Globalizacja a zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne* (p.7). Warszawa.
2. Giddens, A. (2000). *Runaway world: How globalisation is reshaping* (p.24-37). York.
3. Giddens, A. (2003). The globalizing of modernity. In D. Held & A. McGrew (Eds.), *The global transformations reader* (pp. 60–65). Cambridge: Polity Press.
4. Harari, Y. N. (2024). *Nexus. Krótka historia informacji. Od epoki kamienia do sztucznej inteligencji*. Kraków.
5. Catford, C. J. (1965). *A linguistic theory of translation* (p. 20). Oxford: Oxford University Press.
6. Catford, C. J. (1965). *A linguistic theory of translation*. Oxford: Oxford University Press.
7. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (p. 6). Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
8. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (pp. 39–41). Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
9. Herbert, Z. (2021). Szachy. In Z. Herbert, *Epilog burzy* (p. 37). Warszawa.
10. Eckstein, M., & Sosnowski, R. (2004). *Komputer w pracy tłumacza. Praktyczny poradnik* (pp. 73–78). Kraków.
11. Witczak, O. (2016). Tłumacze kontra maszyny, czyli o tłumaczeniu wspomaganym komputerowo. In B. Whyatt et al. (Eds.), *Tłumacz – praktyczne aspekty zawodu* (pp. 206–207). Poznań.
12. Bogucki, Ł. (2009). *Tłumaczenia wspomagane komputerowo*. Warszawa.
13. Somers, H. I., Gaspari, F., & Niño, A. (2006). Detecting inappropriate use of free online machine translation by language students – a special case of plagiarism detection. In V. Hansen & B. Maegaard (Eds.), *Proceedings of the 11th Annual Conference of the European Association for Machine Translation* (p. 2). Oslo. Retrieved from <https://aclanthology.org/2006.eamt-1.6.pdf>
14. Moneus, M., & Sahari, Y. (2024). Artificial intelligence and human translation: A contrastive study based on legal texts. *Heliyon*, 10. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28106>

-
15. Prieto Ramos, F. (2024). Revisiting translator competence in the age of artificial intelligence: The case of legal and institutional translation. *The Interpreter and Translator Trainer*, 18(2), 149.
16. Prieto Ramos, F. (2024). Revisiting translator competence in the age of artificial intelligence: The case of legal and institutional translation. *The Interpreter and Translator Trainer*, 18(2), 158.
17. Chen, M. (2023). Trust, understanding, and machine translation: The task of translation and the responsibility of the translator. *AI & Society*, 39, 2307–2318. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-023-01681-6>
18. Somers, H. I., Gaspari, F., & Niño, A. (2006). *Detecting inappropriate use of free online machine translation by language students – a special case of plagiarism detection*. Oslo.
19. Łukasik, M. (2024). The future of the translation profession in the era of artificial intelligence: Survey results from Polish translators, translation trainers, and students of translation. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 48(3), 25–39.
- Constantin, F., Pop, A.-M., & Sim, M.-A. (2023). Human intelligence and artificial intelligence in professional translations – Redesigning the translator profession. In A. Kavoura, T. Borges-Tiago, & F. Tiago (Eds.), *Strategic innovative marketing and tourism* (pp. 239–247). Springer;
- Jiménez-Crespo, M. A. (2025). Human-centered AI and the future of translation technologies: What professionals think about control and autonomy in the AI era. *Information*, 16(5), 387. <https://doi.org/10.3390/info16050387>